

מראי מקומות, שיעור מאת הג"ר מרדכי קורנפלד שליט"א

Chanukah 5768 - The Sweetest of Oils

חנוכה תשס"ח - שמן תורק שמך

1. שיר השירים פ"א פסוקים ב-ג, וז"ל, "בִּישָׁקֶנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי טוֹבִים דְּדִיךְ מִיָּיִן. ג לְרִיחַ שְׁמֶיךָ טוֹבִים שְׁמֶן תּוֹרֵק שְׁמֶךָ עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֶהְבֹּךְ."

ורש"י שם, וז"ל, "לריח שמניך טובים - שם טוב נקרא על שם שמן טוב, שהריחו בהם אפסי ארץ אשר שמעו שמעך הטוב בעשותך נוראים במצרים."

2. נפלאות מתורתך לר' מרדכי ארן שליט"א, ערך חנוכה, וז"ל, "שיר השירים [ד,י], מה טבו דדיב מיינ וריח שמניך מכל בשמים. יבואר על פי הגמרא עבודה זרה [לה,ב], "טובים דודיך מיינ" [שיר השירים א,ב], אמרה כנסת ישראל לקב"ה, ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה, ע"כ. והנה ידוע שחנוכה, שהוא חג מדברי סופרים, הוא חג שכל עניינו הוא קדושת התורה שבעל פה [כמבואר באריכות בספרים]. "שמניך" רומז לשמן של נרות חנוכה. "ריח שמניך" רומז לפירסומי ניסא, שנמשל לריח הנודף למרחוק. ורומז הכתוב שפרסומי ניסא זה, טוב וחביב יותר מן הבשמים של שמן המשחה של תורה.

ויש בנותן טעם לשבח לרמז הנ"ל, להעתיק כאן מספר אור גדליהו [חנוכה סימן ז'], וז"ל, כתב הרמב"ם [פ"ד דחנוכה הי"ב] מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וכו'. וכתב השם משמואל, כי הרמב"ם נתכוין בזה למה שדרשו חז"ל "טובים דודיך מיינ" חביבין דברי סופרין יותר מיינה של תורה, [כתיב בסיפא דקרא "לריח שמניך טובים" ואיתא בשם החידושי הרי"ם כי הכוונה בזה למצות נר חנוכה, שמצוותו בשמן, שזה עוד יותר חביב מדברי סופרים], ולכן כתב בזה לשון חביבה היא עד מאד, כדרשת חז"ל, שמצוה מדברי סופרים היא חביבה. ומה שכתב רבינו כאן ביותר משאר מצוות מד"ס, כי חנוכה היא יסוד של תורה שבע"פ, ומלבד שהיא מצוה מד"ס, עיקר יסודה היא מתורה שבע"פ, ואורה היא אורה של תורה שבע"פ, וכן מצינו בגמרא [שבת כג,א] ששאלו היכי מברך "אשר קדשנו במצוותיו וציונו, היכן ציונו? ולמה דייקא במצות נר חנוכה מצינו שאילה זו ולא בשאר מצוות דרבנן, אלא כי היא יסוד של כל העניין של תורה שבע"פ, והיא יו"ט של תורה שבע"פ."

3. טור סי' תר"ע, וז"ל, "והיה אומר הר"מ מרוטנבורק ז"ל שרבו הסעודה שמרבים בהם הן סעודת הרשות שלא קבעו אלא להלל ולהודות ולא משתה ושמחה."

4. משנה ברורה סי' תר"ע סק"ו, וז"ל, "שלא קבעום למשתה ושמחה - אלא להלל ולהודות. ונראה הטעם דלא קבעו כאן לשמחה כמו בפורים, כי בפורים היה הגזירה להשמיד ולהרוג את הגופות שהוא בטול משתה ושמחה ולא את הנפשות, שאפילו המירו דתם ח"ו לא היה מקבל אותם, לכך כשהצילם הקב"ה ממנו קבעו להללו ולשבחו יתברך ג"כ ע"י משתה ושמחה, משא"כ במעשה דאנטיוכוס שלא גזר עליהם להרוג ולהשמיד רק צרות ושמדות כדי להמיר דתם [כמו שאנו אומרים להשכיחם תורתך ולהעבירם מעל חוקי רצונך], ואם היו ישראל מכניעים להם להיות כבושים תחת ידם ולהעלות להם מס וחוזרין לאמונתם ח"ו לא היו מבקשים יותר, אלא שהגביר הקב"ה יד ישראל ונצחום, לכך לא קבעום אלא להלל ולהודות לבד, כלומר כיון שהם רצו למנוע אותנו מזה לכפור בדתו ח"ו ובעזרתו ית' לא הפיקו זממם

וגברה ידינו לכך אנו מודים ומשבחים לו על שהיה לנו לאלקים ולא עזבנו מעבודתו [לבוש]."

5. דניאל פרק ז פס' א - ז, וז"ל, "א בשנת חדה לבלאשצר מלך בבל דניאל חלם חזה וחזוי ראשה על משכבה באדן חלמא כתב ראש מלין אמר. ב ענה דניאל ואמר חזה הנית בחזוי עם ליליא וארו ארבע רוחי שמיא מגיחן לימא רבא. ג וארבע חיון רברבו סלקון מן ימא שגין דא מן דא. ד קדמיתא כאריה וגפין די נשר לה חזה הנית עד די מריטו גפיה ונטילת מן ארעא ועל רגליו כאנש הקימת ולבב אנש יחיב לה. ה וארו חיה אחרי תנינה דמיה לדב ולשטר חד הקמת ותלת עלעין בפמה בין שניה וכן אמרין לה קומי אכלי בשר שגיא. ו באתר דנה חזה הנית וארו אחרי כנמר ולה גפין ארבע די עוף על גפיה ראשין לחיותא ושלטון יחיב לה. ז באתר דנה חזה הנית בחזוי ליליא וארו חיה רביעא דחילה ואימתני ותקיפא יתירה ושגין די פרזל לה רברבו אכלה ומדקה ושאר ברגליה רפסה והיא משנה מן כל חיותא די קדמיה וקרנין עשר לה."

6. מהר"ל בתחילת נר מצוה, וז"ל,

"והיה מלכות השני מלכות מדי, והוא כח גופני באדם כח פחות מהראשון. וכל ענין כח הגוף הזה שהוא לעולם חסר והוא מקבל תמיד, וכנגד זה מלכות שניה. ולכך אמר דניאל על מלכות זה: (דניאל ז, ה) וארו חיה אחרי תנינה דמיה לדב... ואמרו בפרק עשרה יוחסין (קידושין עב, א): וארו חיה אחרי תנינה דמיה לדב (שם ז, ה), תני רב יוסף אלו פרסיים, שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב, פירש, שהם מבקשים תמיד לבלוע, כך הוא מדתם.

ולכך כתיב אצל מלכות זה במגלת אסתר: (אסתר י, א) וישם המלך אחשורוש מס על הארץ ואיי הים. ומה בא הכתוב הזה לומר, מה שאמר ששם המלך מס על הארץ. רק שבא לומר, שכל זה כח אחשורוש שהיה חסר ומבקש תמיד למלאות נפשו מן העושר, וזה היה עצם מלכות שניה. וכן אמר דניאל על

זאת החיה: (דניאל ז, ה) וכן אמרין לה קומי אכלי בשר שגיא.

וכן אמרו: (מגילה יא, א) אחשורוש... ורבי חנינא אמר שהכל נעשו רשין בימיו... וכל זה שרצה למלאות נפשו מן תאותו הגופנית. וכאשר ידע המן ענין אחשורוש, רצה גם כן שימכור לו ישראל בעד כסף, שזהו ענין כח אחשורוש ובה היה חיו בולע את ישראל. ומפני כי אחשורוש תמיד חפץ לבלוע, ולפיכך אמר להמן הכסף נתון לך, ולא שאין אני רוצה הכסף שלך, רק מקבל אני ממך וחוזר אני ונותן לך ולא אחזיק בכסף, שזה ודאי היה לו גנאי גדול לקבל כסף ולתת עם אחד להריגה בשביל כסף. רק בשביל אהבת כסף, היה מקבלו וחוזר ונתן הכסף אליו, וכבר בארנו במקומו (אור חדש ד"ה ועשרת אלפים) מענין זה. כלל הדבר, כי ענין מלכות השניה שהיה חפץ ורוצה לבלוע הכל."

7. גמרא יומא כט., וז"ל, "אמר רב זירא למה נמשלה אסתר לאילה, לומר לך מה אילה רחמה צר וחביבה על בעלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה. אף אסתר היתה חביבה על אחשורוש כל שעה ושעה כשעה ראשונה אמר רב אסי למה נמשלה אסתר לשחר, לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים, והא איכא חנוכה, ניתנה לכתוב קא אמרין."

8. יערות דבש ח"א דרוש ג', וז"ל,

"ובזה יובן כי היטיבו חז"ל אשר דברו שאסתר נמשלה לאילת השחר, מה שחר סוף לילה אף אסתר וכו', כי בזמן אסתר האיר השחר ובא ימא שקבלו תורה ופסקו ניסים, אך דע כי אף שפסק בימי מרדכי ואסתר טעות ההוא מלהאמין בכוכבי שמים, מ"מ היה עדיין תורה שבע"פ רופפת בידם, כי בילדי נכרים חכמי הפילוסופים היא חכמת היוונים הספיקו, ותיכף בבנין בית שני שם בנו כותים בית המקדש בהר גריזים, ושמה התאספו כל פוקרים בתורה שבע"פ, ויאספו

שמה כל צדוקים וכל קשי עורף למיניהם, כמ"ש יוסף בן גוריון בספרו העברי, כי לדעת המינים פרחת תיכף הצרעת לארץ ישראל, כי נתערבו בדיעות יונים.

והיו בארץ ישראל ג' כתות, המה הפרושים בעלי מעתיקי התורה שבע"פ מנוחתם כבוד, והם שהאמינו בחכמת הגלגול. ודעת צדוקים שכפרו בתחית המתים ובעולם הבא. ודעת בייתוסים נקראים נזירים, שהם מתנהגים פרישות למאוד, אבל לא ישמעו לדברי תורה

שבע"פ, כי אם כל למודיהם הכל לפי חכמת
הפילוסופים ודעת חיצונים.
וזו היתה סיבה לבסוף שבאו יונים על
ירושלים, כי המינים והפוקרים, כמו
אליקמוס הכהן וחבירו, הלשינו על

הפרושים, וכאשר באו היונים בארץ הקדושה המה נתערבו בהם, זולת עדת הפרושים והחסידיים, לפי שהיתה ידם עם חשמונאים כהני ה', ומאלה פרח הנס שהרימו קרן על היונים ונתקבלה תורה שבע"פ ע"י נס הזה, כי ראו כי כת הפרושים האלה הצליחו. וביחוד בפך של שמן שדלק ח' ימים, להיותם שמנים אחרים בלתי טהורים, וזהו מופת ג"כ על התורה שבע"פ, כי איה אפוא נזכר בתורה שלא ידליקו בשמן טמא, ומזה קבלו תורה שבע"פ, כאשר בפולמוס של

חשמונאים גזרו (סוטה מט ע"ב ב"ק פ"ב מנחות סד ע"ב) מבלי ללמוד חכמת יונים שהיא פילוסופית מאריסטו וחביריו אשר מהרסים נגד התורה שבע"פ, ואף הם הרסו מקדש של הר גריזים שהיה לצדוקים, וכמה תקנות תקנו מבלי להתערב עם בת אל נכר כמבואר בע"ז (דף לו ע"ב), שגזרו זאת בבית דין של חשמונאים. ולכן נס חנוכה הוא לקבוע אמיתתה של תורה בע"פ, ולכך בטלו כל מגילות התענית חוץ משל חנוכה ופורים."

9. גמרא בבא בתרא כה: ,וז"ל, "אמר רבי יצחק הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום."

10. גמרא ברכות נז: ,וז"ל, "הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר ויקחו אליך שמן זית זך."

11. גמרא מנחות פה: ,וז"ל, "וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה, מאי שנא תקועה אמר רבי יוחנן מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן."

12. גמרא שבת כג: ,וז"ל, "אמר רב הונא הרגיל בנר הווין ליה בנים תלמידי חכמים."

13. תנחומא נח סי' ג', ,וז"ל, "שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבע"פ שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית (שמות ל"ד), ואמרו חז"ל לא כתב הקדוש ברוך הוא בתורה למען הדברים האלה ולא בעבור הדברים האלה ולא בגלל הדברים אלא ע"פ הדברים, וזו היא תורה שבע"פ שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהוא משולה לחשך שנאמר העם ההולכים בחשך ראו אור גדול (ישעיה ט) אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והתר בטמא ובטהור, ולעתיד לבא ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (שופטים ה) כו'."

ועוד שם, ,וז"ל, "...ללמדך שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבע"פ לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה ויש מבלה ומנבל עצמו עליה לפיכך שכרה לעה"ב שנאמר העם ההולכים בחשך ראו אור גדול, אור גדול אור שנברא ביום ראשון שגזרו הקב"ה לעמלי תורה שבע"פ ביום ובלילה שבזכותן העולם עומד שנאמר (ירמיה נ"ג) כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי אי זה הוא ברית שנוהג ביום ובלילה זו תלמוד."

14. תוספות גיטין ס: ד"ה **אתמוהי**, ,וז"ל, "במדרש (שמות רבה פ' תשא) אמרינן כמו זר נחשבו שעובדי כוכבים כתבו את התורה ואם היה נכתב הכל לישראל היו עובדי כוכבים הכל כותבין ולהכי קאמר רחמנא אכתוב לו רובי תורתך והלא מה שכתבתי להם כמו זר נחשבו שהעתיקו זרים ובקונטרס פירש בענין אחר."

15. מדרש רבא דברים פרשה ז', ,וז"ל, "זהו שאמר הכתוב (שיר א) לריח שמניך טובים. רבנן אמרי בחמשה דברים נמשלה התורה במים וביין ובדבש ובחלב ובשמן כו'. שמן מנין שנאמר (שם א) שמן תורק שמך מה השמן הזה תחלתו מר וסופו מתוק כך הן דברי תורה אדם מצטער בהן בתחלה ועושה בהן אחרית טובה שנא' (איוב ח) והיה ראשיתך מצער וגו'. ד"א מה השמן הזה חיים לעולם אף דברי תורה חיים לעולם מה השמן הזה אורה לעולם אף דברי תורה אורה לעולם. ד"א מה השמן הזה אין יכול להתערב במשקין אחרים אף ישראל אין יכולין להתערב בעובדי כוכבים

מנין שנא' (ויקרא ב) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי. דבר אחר מה השמן הזה אפי' אתה נותן אותו בכמה משקין הוא נעשה עליון על כולם כך הן ישראל עליונים על כל עובדי כוכבים כמו שכתוב (דברים כז) ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ.

16. ירושלמי כלאים פרק א' הלכה ז', וז"ל, "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך כשתילי זתים סביב לשולחנך (תהלים קכח), מה זיתים אין בהם הרכבה אף בניך לא יהא בהן פסולת."

17. גמרא עבודה זרה לו: וז"ל, "דכי אתא רב דימי אמר ב"ד של חשמונאי גזרו ישראל הבא על העובדת כוכבים חייב משום נשג"א."

18. גמרא עירובין ד: וז"ל, "ארץ זית שמן (ודבש), ארץ שכל שיעוריה כזיתים, כל שיעוריה ס"ד והאיכא הני דאמרן, אלא אימא ארץ שרוב שיעוריה כזיתים."

19. משנה כלים פ"ז משנה ח', וז"ל, "כזית שאמרו - לא גדול ולא קטן אלא בינוני, זה אגורי."

וגר"א שם באליהו רבא, וז"ל, "אמרו בירושלמי שכל הזיתים אם יטפו עליהם גשמים פולטין את המשקה שבתוכו ואוגרין את הגשמים אבל זית זה אינו מפליט את שבתוכו אלא אוגר את הגשמים עם המשקה שבתוכו, והיינו דאמרין בגמרא למה נקרא שמו אגורי ששמנו אגור בתוכו הא כולהו זיתים נמי שמן אגור בתוכו, אלא שאינן פולטין את שמן כשיבואו עליהם גשמים כשאר זיתים שפולטין משקה ממימי הגשמים."

20. גמרא מנחות נג: וז"ל, "א"ר יצחק בשעה שחרב בית המקדש מצאו הקב"ה לאברהם שהיה עומד בבית המקדש, אמר לו מה לידידי בביתי, אמר לו על עיסקי בני באתי, אמר לו בניך חטאו וגלו כו', והיה צועק ובוכה ואמר לו שמא חס ושלום אין להם תקנה יצתה בת קול ואמרה לו זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך מה זית זו אחריתו בסופו אף ישראל אחריתן בסופן כו', ואמר רבי יוחנן למה נמשלו ישראל לזית לומר לך מה זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתיתה אף ישראל אין חוזרין למוטב אלא ע"י יסורין."

21. ויקרא רבה פרשה ז' אות ג', וז"ל, "אין כל הגליות הללו מתכנסות אלא בזכות משניות מה טעמא (הושע ח) גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם."

22. שמות פרק ג' פסוק ז', וז"ל, "וַיֹּאמֶר ה' רְאֵה רָאִיתִי אֶת עֲנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרָיִם וְאֶת צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו כִּי יָדַעְתִּי אֶת מַכְאֲבָיו."

23. בראשית פרק מ"ב פסוק כ"ה, וז"ל, "וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אֶת כְּלִיָּהֶם בָּר וּלְהָשִׁיב כְּסָפֵיהֶם אִישׁ אֶל שַׁקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֶדֶה לַדֶּרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן."

24. מסכת אבות פרק ד' משנה י"ג, וז"ל, "רבי שמעון אומר: שלשה כתרים הם: כתר תורה, כתר כהונה, כתר מלכות; וכתר שם טוב עולה על גביהן."